

Лекція 7

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ

1. Поняття та види інформації з обмеженим доступом про особу. Захист персональних даних.
2. Захист конфіденційної інформації, що є власністю держави (службової інформації)
3. Державна таємниця в Україні.

1. Поняття та види інформації з обмеженим доступом

Відповідно до ч. 2 ст. 6 Закону України «Про інформацію» право на інформацію може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Стаття 20 цього закону закріплює, що за порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом.

Інформація з обмеженим доступом може бути поширена, якщо вона є суспільно необхідною, тобто є предметом суспільного інтересу, і право громадськості знати цю інформацію переважає потенційну шкоду від її поширення. Предметом суспільного інтересу вважається інформація, яка свідчить про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків; свідчить про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб тощо (ст. 29 Закону).

Таким чином, *інформація з обмеженим доступом* – це відомості конфіденційного, таємного або службового характеру, правовий статус яких передбачено законодавством України, які визнані такими відповідно до встановлених юридичних процедур і право на обмеження доступу до яких надано власнику таких відомостей.

Інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація.

Власниками конфіденційної інформації є фізичні та юридичні особи й держава. Власником таємної інформації є виключно держава. Власниками службової інформації можуть бути юридичні особи і держава.

Конфіденційна інформація - це відомості, які знаходяться у володінні, користування або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюється за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов.

Таємна інформація – інформація, що містить відомості, які становлять державну чи іншу передбачену законом таємницю (банківську, комерційну,

службову, професійну, адвокатську тощо), розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі.

Видами таємної інформації є: - державна таємниця; - банківська таємниця; - таємниця слідства; - адвокатська таємниця; - нотаріальна таємниця.

Службовою інформацією є інформація, що міститься в:

- документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрівідомчу службу кореспонденцію;
- доповідних записках;
- рекомендаціях якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень;
- інформація, що зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці.

2. Правовий статус та зміст інформації з обмеженим доступом про особу. захист персональних даних

Стаття 34 Конституції України закріплює, що кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (ст. 32).

Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.

Джерелами документованої інформації про особу є видані на її ім'я документи, підписані нею документи, а також відомості про особу, зібрані державними органами влади та органами місцевого і регіонального самоврядування в межах своїх повноважень

Рішенням Конституційного Суду України від 30 жовтня 1997 р. встановлено, що до конфіденційної інформації про особу, зокрема, належать такі свідчення про особу:

- освіта;
- сімейний стан;
- релігійність;
- стан здоров'я;
- дата і місце народження;
- майновий стан;
- інші персональні дані.

До інших персональних даних належать відомості, отримані під час листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, відомості особистого і сімейного життя.

Не підлягає також розголошенню конфіденційна інформація щодо діяльності та фінансового стану страхувальника – клієнта страховика.

Таємність інформації про майновий стан особи та факти розпорядження нею своїм майном захищені також інститутом таємниці вчинення нотаріальних дій. Це ж саме стосується і таємниці усиновлення.

В Україні здійснено значну нормотворчу роботу у сфері правового регулювання конфіденційної інформації про особу. Так, 1 червня 2010 р. прийнято Закон України «Про захист персональних даних», яким закріплено, зокрема, такі поняття:

персональні дані - відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована;

володільць персональних даних - фізична або юридична особа, якій законом або за згодою суб'єкта персональних даних надано право на обробку цих даних, яка затверджує мету обробки персональних даних, встановлює склад цих даних та процедури їх обробки, якщо інше не визначено законом;

розпорядник персональних даних - фізична чи юридична особа, якій володільцем персональних даних або законом надано право обробляти ці дані від імені володільця;

база персональних даних - іменована сукупність упорядкованих персональних даних в електронній формі та/або у формі картотек персональних даних;

Державний реєстр баз персональних даних - єдина державна інформаційна система збору, накопичення та обробки відомостей про зареєстровані бази персональних даних;

згода суб'єкта персональних даних - добровільне волевиявлення фізичної особи (за умови її поінформованості) щодо надання дозволу на обробку її

персональних даних відповідно до сформульованої мети їх обробки, висловлене у письмовій формі або у формі, що дає змогу зробити висновок про її надання;

знеособлення персональних даних - вилучення відомостей, які дають змогу прямо чи опосередковано ідентифікувати особу;

обробка персональних даних - будь-яка дія або сукупність дій, таких як збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, адаптування, зміна, поновлення, використання і поширення (розповсюдження, реалізація, передача), знеособлення, знищення персональних даних, у тому числі з використанням інформаційних (автоматизованих) систем;

Володільцем чи розпорядником персональних даних можуть бути підприємства, установи і організації усіх форм власності, органи державної влади чи органи місцевого самоврядування, фізичні особи - підприємці, які обробляють персональні дані відповідно до закону.

Розпорядником персональних даних, володільцем яких є орган державної влади чи орган місцевого самоврядування, крім цих органів, може бути лише підприємство державної або комунальної форми власності, що належить до сфери управління цього органу.

Обробка персональних даних здійснюється для конкретних і законних цілей, визначених за згодою суб'єкта персональних даних, або у випадках, передбачених законами України, у порядку, встановленому законодавством.

Не допускається обробка даних про фізичну особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Якщо обробка персональних даних є необхідною для захисту життєво важливих інтересів суб'єкта персональних даних, обробляти персональні дані без його згоди можна до часу, коли отримання згоди стане можливим.

Забороняється обробка персональних даних про расове або етнічне походження, політичні, релігійні або світоглядні переконання, членство в політичних партіях та професійних спілках, звинувачення у скоєнні злочину або засудження до кримінального покарання, а також даних, що стосуються здоров'я чи статевого життя.

Відомості про особисте життя фізичної особи не можуть використовуватися як чинник, що підтверджує чи спростовує її ділові якості.

Поширення персональних даних без згоди суб'єкта персональних даних бо уповноваженої ним особи дозволяється у випадках, визначених законом, і лише (якщо це необхідно) в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Персональні дані підлягають знищенню у разі:

1) закінчення строку зберігання даних, визначеного згодою суб'єкта персональних даних на обробку цих даних або законом;

2) припинення правовідносин між суб'єктом персональних даних та володільцем чи розпорядником, якщо інше не передбачено законом;

3) набрання законної сили рішенням суду щодо вилучення даних про фізичну особу з бази персональних даних.

Строк вивчення запиту на предмет його задоволення не може перевищувати десяти робочих днів з дня його надходження. Відмова у доступі до персональних даних допускається, якщо доступ до них заборонено згідно із законом. Рішення про відстрочення або відмову у доступі до персональних даних може бути оскаржено до суду. Доступ суб'єкта персональних даних до даних про себе здійснюється безоплатно.

1. Контроль за додержанням законодавства про захист персональних даних у межах повноважень, передбачених законом, здійснюють такі органи:

- 1) Уповноважений;
- 2) суди.

З 1 січня 2014 року процедура реєстрації баз персональних даних у Державному реєстрі баз персональних даних скасована; видача Свідоцтв про державну реєстрацію баз персональних даних відмінена.

Відомості з Державного реєстру баз персональних даних, в тому числі і заяви про реєстрацію баз персональних даних, які були отримані ДСЗПД України до 31 грудня 2013 року, згідно прикінцевих та перехідних положень вищезазначеного Закону у встановленому законодавством порядку були передані до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений).

3. Державна таємниця

Державна таємниця (далі також - секретна інформація) - вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою

Інформація відноситься до державної таємниці з урахуванням таких принципів:

- ✓ дотримання балансу інтересів національної безпеки, демократичних принципів відкритості та прозорості;
- ✓ вільного обігу інформації;
- ✓ презумпції публічності інформації до її віднесення в установленому законодавством порядку до державної таємниці.

У разі невідповідності інформації вимогам, встановленим цим Законом, забороняється віднесення її до державної таємниці. Засекречуванню підлягає інформація, а не документ. Якщо документ містить державну таємницю, для ознайомлення надається інформація, доступ до якої не обмежений.

Строк, протягом якого діє рішення про віднесення інформації до державної таємниці, встановлюється державним експертом з питань таємниць з урахуванням ступеня секретності інформації, критерії визначення якого встановлюються Службою безпеки України, та інших обставин.

Він не може перевищувати для інформації із ступенем секретності "особливої важливості" - 30 років, для інформації "цілком таємно" - 10 років, для інформації "таємно" - 5 років.

Після закінчення передбаченого частиною першою цієї статті строку дії рішення про віднесення інформації до державної таємниці державний експерт з питань таємниць приймає рішення про скасування рішення про віднесення її до державної таємниці або приймає рішення про продовження строку дії зазначеного рішення в межах строків, встановлених законом.

До інформації з обмеженим доступом не можуть бути віднесені такі відомості:

- 1) про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту;
- 2) про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні ситуації, що сталися або можуть статися і загрожують безпеці людей;
- 3) про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення;
- 4) про факти порушення прав і свобод людини, включаючи інформацію, що міститься в архівних документах колишніх радянських органів державної безпеки, пов'язаних з політичними репресіями, Голодомором 1932-1933 років в Україні та іншими злочинами, вчиненими представниками комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів;
- 5) про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб;
 - 5-1) щодо діяльності державних та комунальних унітарних підприємств, господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі або територіальній громаді, а також господарських товариств, 50 і більше відсотків акцій (часток) яких належать господарському товариству, частка держави або територіальної громади в якому становить 100 відсотків, що підлягають обов'язковому оприлюдненню відповідно до закону;
- б) інші відомості, доступ до яких не може бути обмежено відповідно до законів та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Список рекомендованої літератури

1. Конституція України : Закон України від 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 27-28. Ст. 181.
3. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 27-28. Ст. 182.

4. Про Державну службу спеціального зв'язку та захист інформації України: Закон України від 23 лютого 2006 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. ст.258.
5. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
6. Стратегії розвитку України : теорія і практика; за ред. О.С. Власюка. К.: НІСД, 2002, 864 с.
7. Зубок М. І. Інформаційно-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності. К.: ГНОЗІС, 2015. 216 с.
8. Кормич Б. А. Інформаційне право. Підручник. Харків: БУРУН і К., 2011. 334 с.
9. Крегул Ю.І., Зубок М.І. Правове регулювання безпеки підприємницької діяльності: навч. посібник. К.: КНТЕУ, 2013. 216с.
10. Шпакова О. Політика інформаційної безпеки в Україні: правовий базис. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2008. Вип.65 (Ч. 1). С. 242-249.